



Generalitat de Catalunya
Departament de Salut

L'atenció a la salut mental i les addiccions

Cap a un nou model basat en l'atenció comunitària

L'atenció a la salut mental i les addiccions a Catalunya: prioritat en les polítiques de salut

El sistema sanitari ha de donar resposta a les necessitats creixents d'atenció a la salut mental

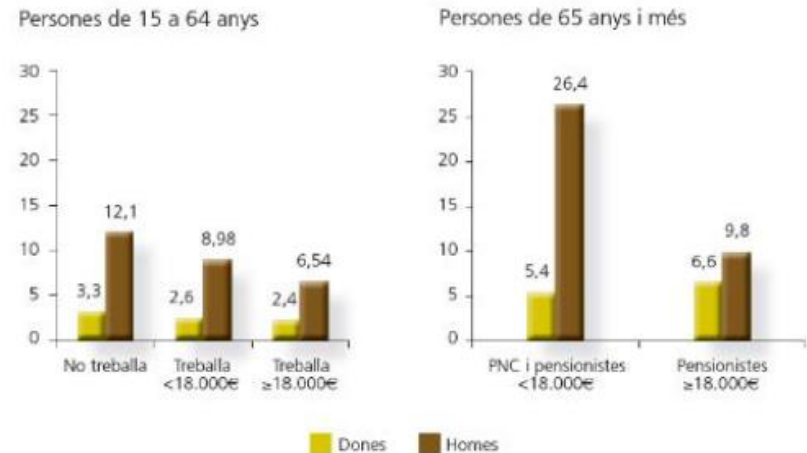
- Actualment ens trobem en un **nou context social**, tenim una **societat més fràgil**: més envellida, amb un major predomini de malalties cròniques i amb un augment de les desigualtats socials.
- Els informes de l'**Observatori sobre els Efectes de la Crisi en la Salut de la Població** mostren com l'empitjorament dels **indicadors socials i econòmics** tenen un efecte negatiu en la salut de la població, especialment sobre la **salut mental**.
- Aquest **impacte** es mostra especialment en els **col·lectius més vulnerables**: infants, joves, gent gran, població aturada.



Impacte de les desigualtats socioeconòmiques en la utilització dels serveis de salut mental

- Les persones amb **ingressos molt baixos** consulten l'atenció primària per un **problema de salut mental 2,2 vegades més** que la resta de població.
- La **taxa d'hospitalització psiquiàtrica** i el **consum d'antipsicòtics** és superior en persones amb un nivell socioeconòmic baix.
- La **taxa de mortalitat per suïcidi** és el **doble** en els homes de menys de 65 anys que **no treballen** que en els homes que treballen i amb rendes anuals superiors a 18.000 €

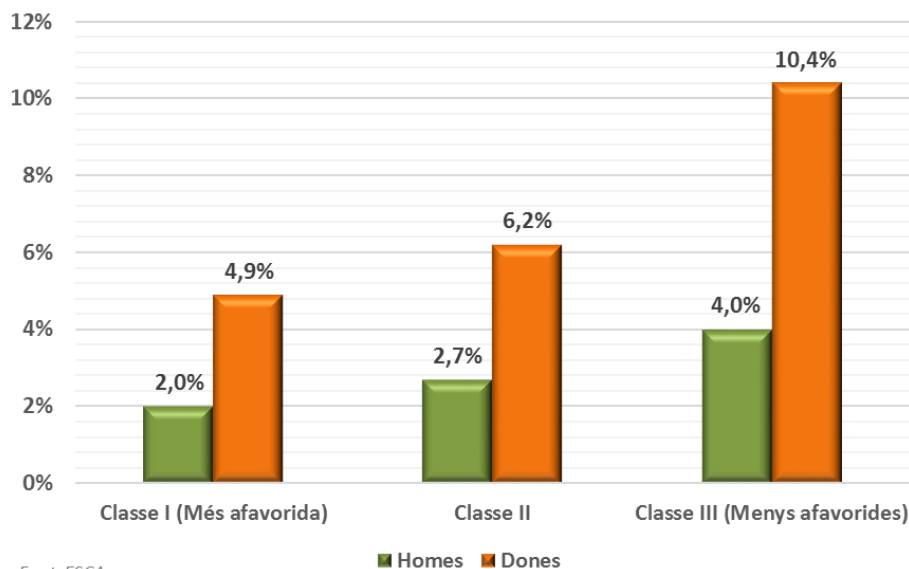
Taxa de mortalitat per suïcidi (per 100.000 habitants) segons edat, sexe i nivell socioeconòmic. Catalunya, 2014



Enquesta de salut de Catalunya 2017

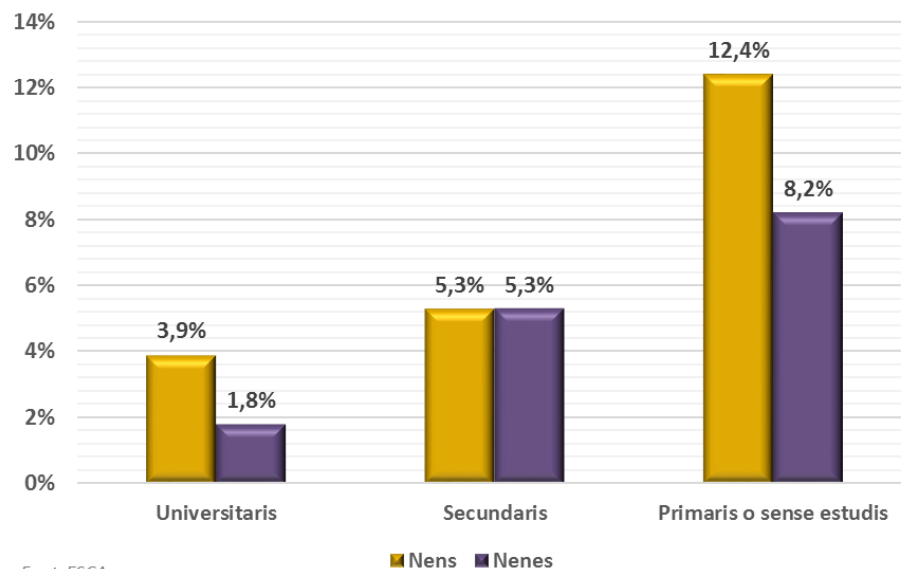
- A **Catalunya**, els **trastorns mentals** estan entre les **primeres malalties cròniques** que declara patir la població i que afecten greument la seva qualitat de vida.
- El **6,2%** de la població **major de 14 anys** presenta risc de patir **ansietat** o **depressió**.
- Per **classe social i gènere**, s'observen diferències rellevants: les persones de **classe baixa** tenen **major probabilitat de patir ansietat o depressió**, especialment les **dones**.
- En la població **de 4 a 14 anys**, el **5,1%** té probabilitat de patir un **problema de salut mental**. Els nens **amb pares amb estudis primaris o sense estudis** tenen **3 vegades més** probabilitat de patir trastorn mental que els que tenen pares universitaris; en el cas de les **nenes**, la probabilitat és **4 vegades més**.

Probabilitat de patir ansietat o depressió en població major de 15 anys segons classe social i gènere. Catalunya 2017



Font: ESCA

Probabilitat de patir trastorn mental en població de 4 a 14 anys segons nivell d'estudis dels pares i gènere. Catalunya 2016-2017



Font: ESCA

La salut mental i les addiccions: una prioritat a Catalunya alineada amb les polítiques internacionals

- El **Govern** i el **Departament de Salut** prioritzen l'atenció a la salut mental, amb l'objectiu d'avançar cap a una societat més **inclusiva**, compromesa amb la **justícia social**, els **drets de les persones** i l'atenció als **col·lectius més vulnerables**.
- L'aposta per la **salut mental és clara i inequívoca** i estem potenciant estratègies des de tots els àmbits, amb un **abordatge global**.
- S'ha traduït en una **injecció econòmica** addicional de **70 M€** en el pressupost del **Departament de Salut**.
- S'han destinat **2,6 M€** del **Pla estratègic de recerca i innovació en salut** a finançar **projectes de recerca en salut mental**.

Pla de Salut
de Catalunya 2016-2020



Generalitat de Catalunya
Departament de Salut

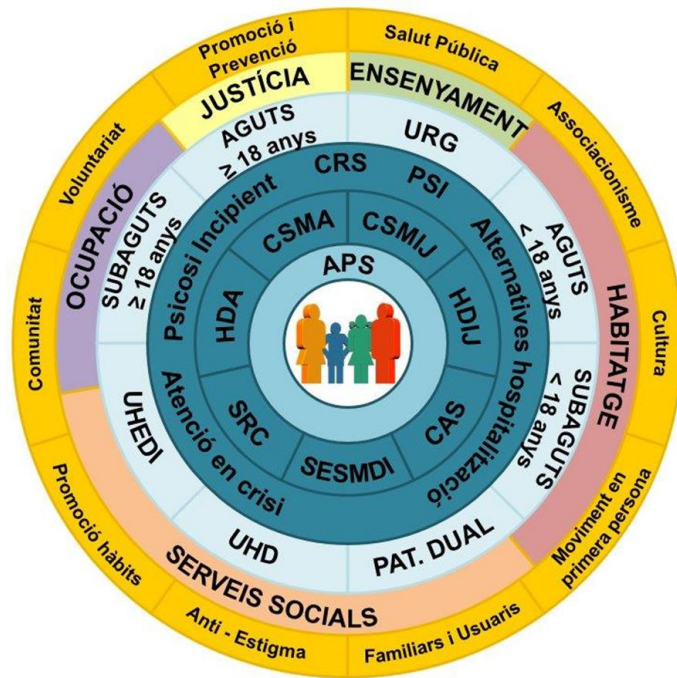
Pla interdepartamental
i intersectorial de salut pública
2017-2020



PINSAPI
Pla interdepartamental i intersectorial de salut pública



El nou model d'atenció: cap a un model d'atenció comunitària en salut mental i addiccions

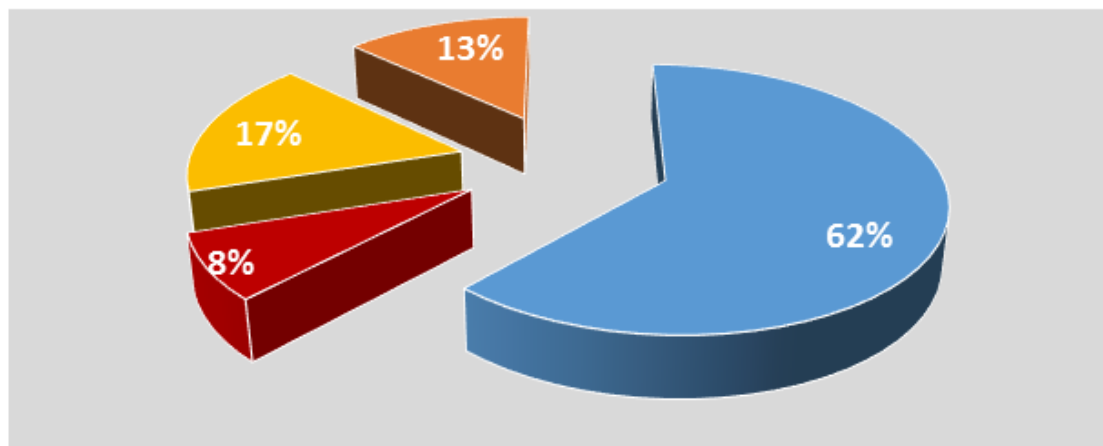


- **Abordatge de salut pública**, amb un enfocament poblacional que tingui en compte les característiques socioeconòmiques i culturals.
- **Enfocament multisectorial** del conjunt del Govern.
- **Basada en els drets humans** i en la prevenció de l'estigma i l'exclusió social.
- **Enfocament comunitari**, orientat a l'atenció centrada en la persona, la recuperació i la inserció social.
- **Participació** dels moviments en primera persona i de les famílies.
- **Implicació dels professionals** en el desenvolupament professional, formació continuada, investigació i innovació.
- **Polítiques basades en l'evidència, bones pràctiques i l'ètica.**

Priorització dels programes d'atenció comunitària

- Un **62%** de la injecció econòmica addicional destinada a la salut mental (70 M€) es dedica a **programes d'atenció comunitària**.
- Un **17%** del total va destinat a **programes interdepartamentals**, un **13%** als serveis d'**hospitalització** i unitats **altament especialitzades** i un **8%** a programes per **població fràgil i vulnerable**.

Distribució des 70 M€ addicionals per programes

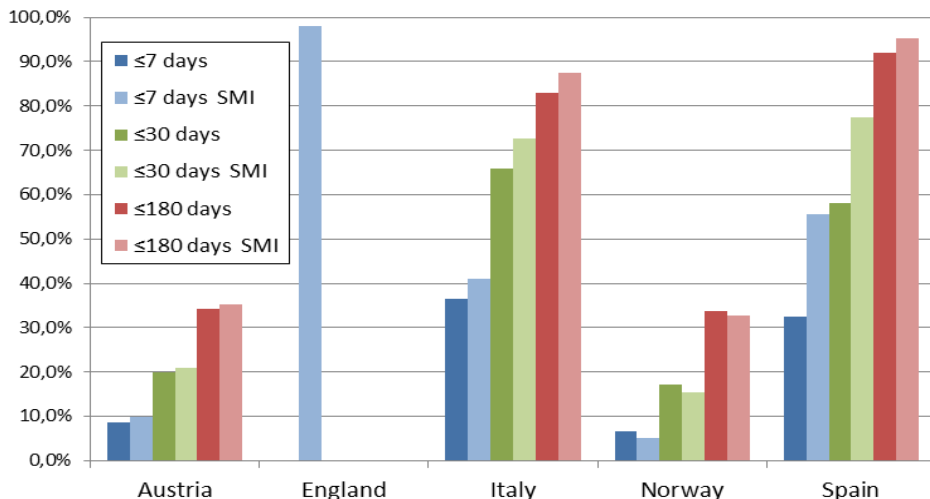


- Atenció comunitària
- Programes especialitzats per població fràgil i vulnerable
- Interdepartamentals: Ensenyament, Justícia i TASiF
- Hospitalització i unitats altament especialitzades

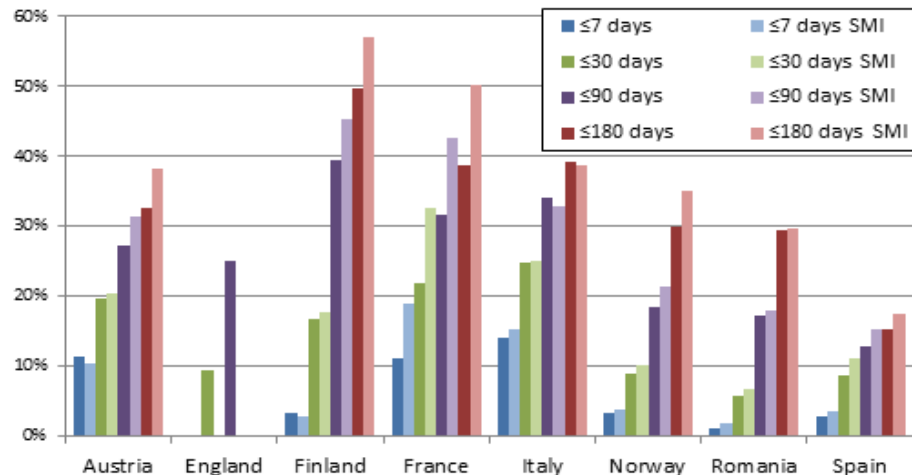
Què s'espera amb el nou model d'atenció comunitària?

- Catalunya no parteix de zero en l'aplicació d'aquest model → un estudi comparatiu de **9 països europeus** demostra els **bons resultats** del model d'atenció a la salut mental basat en la comunitària implementat a **Girona**.
- Permet millorar el **seguiment dels pacients després de l'alta hospitalària** a través dels centres comunitaris.
- Es disminueixen els **reingressos hospitalaris** → **Girona té les taxes de reingrés hospitalari més baixes d'Europa** (18% versus 40%).

Pacients en seguiment després de l'alta hospitalària



Reingressos després de l'hospitalització (%)



Què implica l'aplicació del nou model de salut mental?

Xarxa de serveis dirigida a l'atenció dels pacients i centrada en les **estructures**



Atenció a les **necessitats** de les persones, a les **poblacions més vulnerables**, que promou la **recuperació del seu projecte vital**

Atenció **reactiva** a la demanda i enfocada al tractament



Atenció **proactiva** fonamentada en **potenciar les capacitats** de les persones i enfocada a la salut

Predomini de **l'atenció hospitalària** i amb unitats de llarga estada desvinculades de la comunitat



Atenció de **base comunitària**, basada en **l'atenció primària**, que promou alternatives a l'hospitalització convencional

Existència d'una **pràctica clínica heterogènia**



Pràctica clínica basada en l'**evidència**, la **informació** disponible, l'**experiència** demostrada i l'**ètica** assistencial

Anàlisi de situació i principals reptes de l'atenció a la salut mental i les addiccions

Priorització de la intervenció comunitària: principals accions implementades

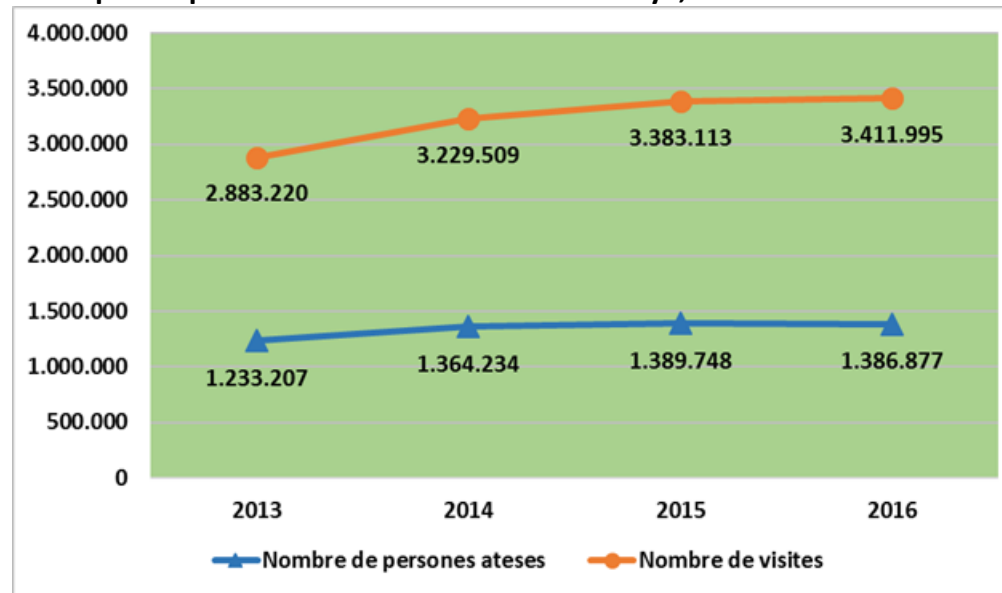
Reforç de l'atenció als problemes de salut mental i addiccions des de **l'atenció primària**, a través **d'equips de professionals integrats** per professionals de primària i dels centres de salut mental i addiccions de referència

Enfortiment dels **serveis especialitzats** per aconseguir la **recuperació** i la **inserció social** de les persones amb **trastorns mentals greus**

Augment de les persones ateses a l'atenció primària per problemes de salut mental

- **1,4 milions de persones ateses** a l'atenció primària tenen **algun problema de salut mental**. Representa el **24% del total** de persones que acudeixen a l'atenció primària.
- Entre l'any **2013 i el 2016** ha augmentat un **12,5%** el nombre de **persones ateses** a l'atenció primària per problemes de salut mental, i un **18,3%** el **nombre de visites**.
- L'**ansietat** i la **depressió** són els problemes de salut mental **més freqüents atesos a la primària**.

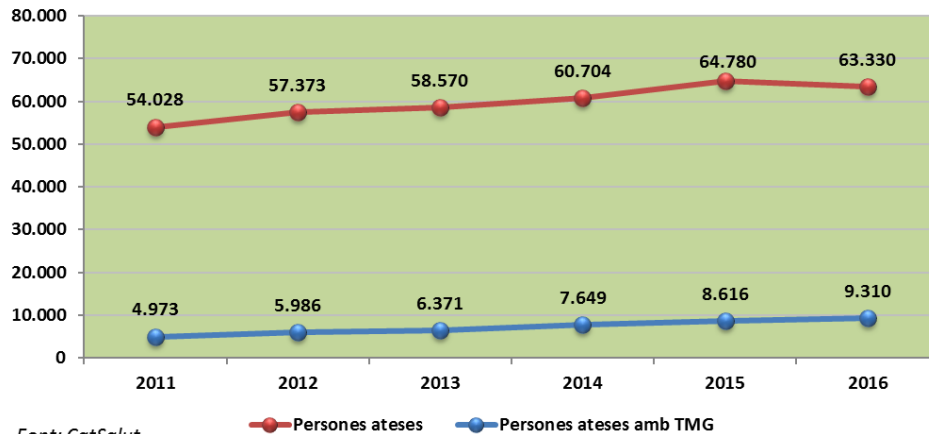
Evolució de les persones ateses i el nombre de visites realitzades a l'atenció primària per un problema de salut mental. Catalunya, 2013-2016



Font: CatSalut

L'atenció als centres de salut mental

Evolució de les persones ateses i persones ateses amb trastorn mental greu als centres de salut mental infantil i juvenil. Catalunya, 2011-2016

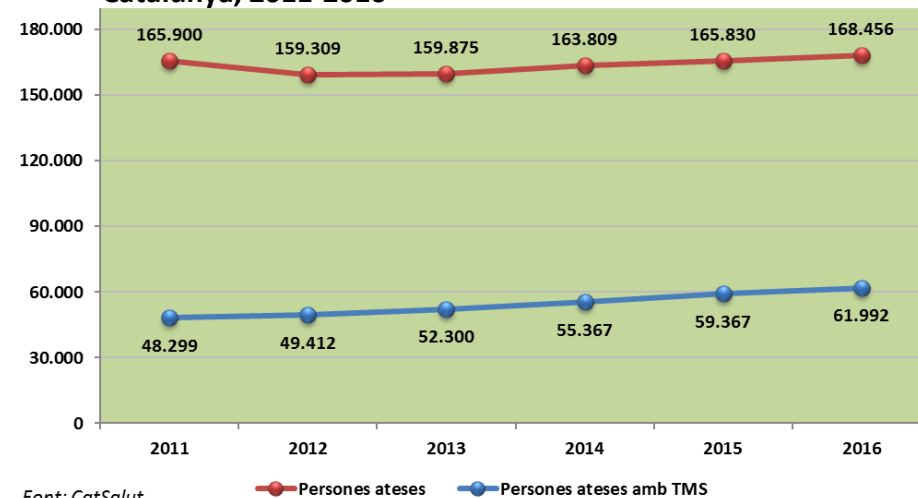


Font: CatSalut

- Un **2,8%** dels **adults** són atesos als centres de salut mental d'adults.
- D'aquests, el **36,8%** tenen un diagnòstic de **trastorn mental greu**.

- Un **4,5%** dels **infants i joves** són atesos als centres de salut mental infantil i juvenil.
- D'aquests, el **14,7%** tenen un diagnòstic de **trastorn mental greu**.

Evolució de les persones ateses i persones ateses amb trastorn mental greu als centres de salut mental d'adults. Catalunya, 2011-2016



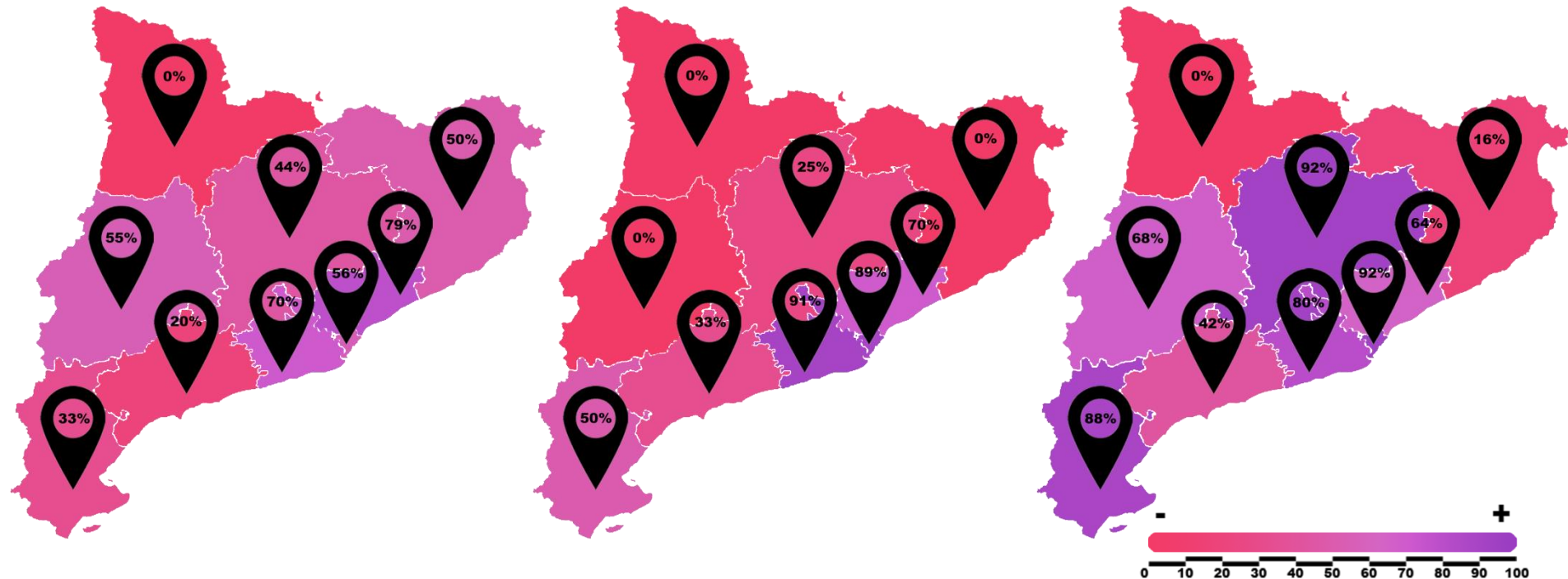
Font: CatSalut

Implantació territorial d'alguns serveis d'atenció comunitària

Implantació del Programa de col·laboració entre atenció primària i salut mental i addiccions (població \geq 18 anys), 2016

Implantació del servei de rehabilitació comunitària, 2016

Implantació del Pla de suport individualitzat en salut mental i addiccions (població \geq 18 anys), 2016



- L'any 2007 s'inicia el desplegament d'aquests programes.
- S'observa gran **variabilitat territorial** en la seva implementació → el repte és assegurar l'**equitat territorial**, amb l'extensió al 100% del territori.

Principals actuacions per millorar l'atenció a la salut mental des de l'atenció primària

Què farem des de l'atenció primària?

Els **problemes lleus** de salut mental i addiccions i el malestar emocional **han de ser atesos** prioritàriament a l'**atenció primària**.

La **Cartera de serveis de salut mental a l'atenció primària** ha de garantir:

- Augmentar les activitats de **promoció i prevenció** i treball amb la comunitat, amb intervencions en els àmbits de **salut, educatiu, social i col·lectius específics**.
- **Evitar la medicalització** del problemes de la vida, reduir la prescripció de psicofàrmacs i incrementar la recomanació de recursos i actius comunitaris.
- Potenciar l'atenció **psicològica individual i grupal** i els **grups psicoeducatius**.
- Millorar la **detecció precoç** del trastorns mentals greus (trastorn de l'espectre autista, psicosi incipient, depressió, risc de suïcidi, etc.).
- Garantir l'**atenció integrada a la salut física i mental de les persones** i la gestió compartida de casos de major complexitat.
- Realitzar l'**atenció domiciliària** compartida quan cal una valoració especialitzada.
- Disposar d'espais i programes específics per a **població jove**.

Com ho farem? L'atenció primària, clau en l'abordatge de la salut mental

- L'any 2018 tots els centres d'atenció primària de Catalunya es reforçaran amb **professionals especialistes dels centres de salut mental** (psiquiatres, psicòlegs i infermers), d'adults, d'infantil i d'addiccions.
- Seran **equips integrats**, formats per professionals d'atenció primària i professionals especialistes en salut mental i addiccions.
- El **lideratge** serà de **l'equip d'atenció primària**.

Aquest model suposa un treball **compartit i col·laboratiu** entre els professionals:

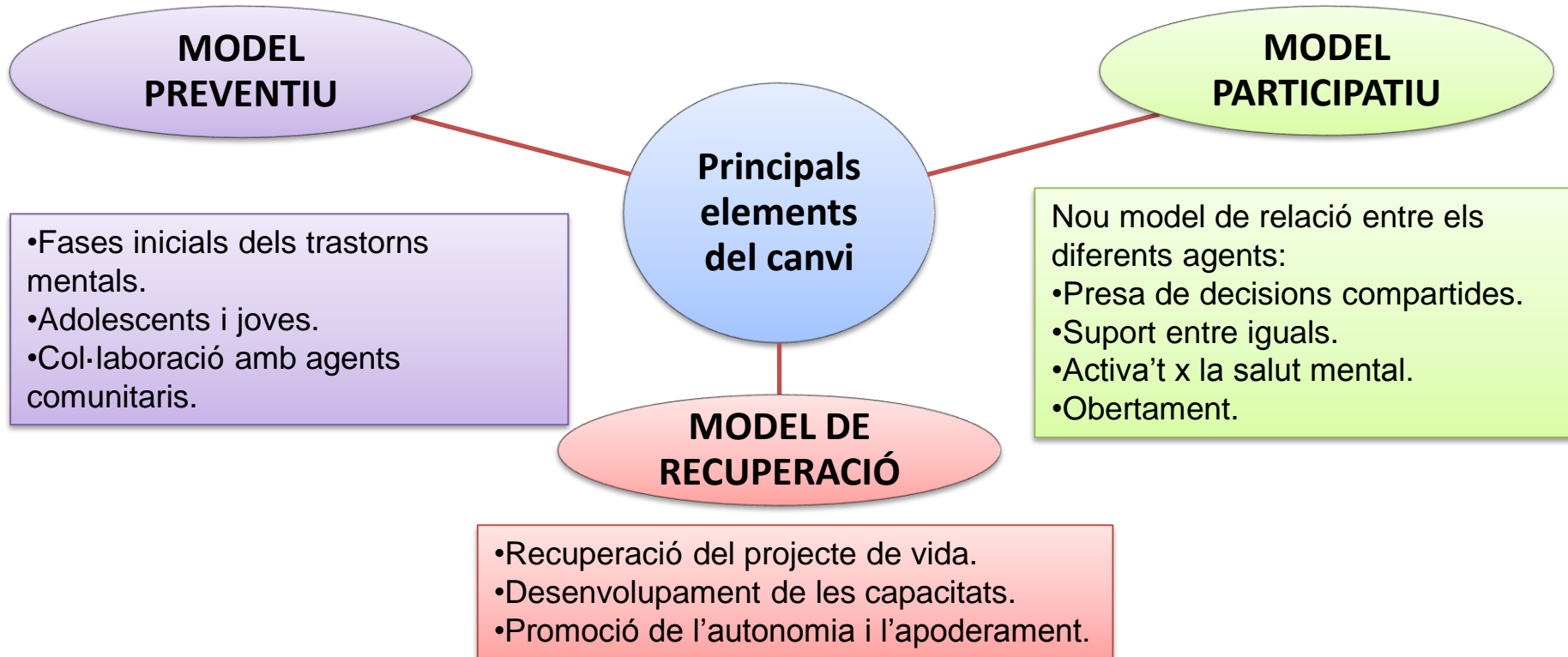
- **Sistemes d'informació** compartits
- **Formació** per a professionals
- Identificació dels **actius comunitaris** del territori i implicar-los en activitats de promoció de la salut mental.
- Disposar de **consultories** presencials i telemàtiques.

L'evidència mostra els bons resultats de la integració dels serveis d'atenció primària i salut mental

- Les **experiències implementades** d'integració de serveis d'atenció primària i salut mental, al voltant de la primària, desenvolupades a Catalunya mostren:
 - Es redueixen en un **43% les derivacions als centres de salut mental**.
 - **Menys dies d'espera** per accedir a una **primera visita** d'atenció especialitzada (d'un mitjana de **62 dies a 7-15 dies**).
 - **En 10 anys s'ha més que triplicat el percentatge de persones amb TMG ateses als CSM (2006 un 11% i 2016 un 36,8%)**
 - **Més visites de seguiment** a les persones amb trastorn mental greu als centres de salut mental.

Principals actuacions per millorar la recuperació de les persones amb trastorns mentals greus

Canvi de paradigma i desenvolupament del model comunitari de salut mental i addiccions



Model comunitari de salut mental

Transversal

Col·laboratiu

Territorial

Extensió dels serveis de rehabilitació comunitària

- S'incrementen els serveis assistencials orientats a la **rehabilitació psicosocial de persones amb trastorns mentals** greus, per tal de:
 - Millorar la **funcionalitat** i facilitar la seva **recuperació**, per afavorir la seva **integració comunitària i social**.
 - Promoure l'**autonomia i l'apoderament**, mitjançant l'entrenament d'habilitats i capacitats.
 - Proporcionar **suport i eines a les famílies** per poder millorar la convivència i disminuir l'estrès.
 - Afavorir el desenvolupament d'una vida el més normalitzada possible, atenent a les necessitats de **formació, ocupació, habitatge i espais de lleure**.



Permeten **millorar la qualitat de vida**: disposar de major **autonomia** i recuperar el **projecte vital**, a través de la **inserció laboral i social**

S'estenen aquests serveis al **100% del territori** i donen cobertura a la població a partir de **16 anys**.

El Pla de suport individualitzat en salut mental i addiccions (PSI)

- Està adreçat a persones amb **trastorns mentals greus**, amb especial fragilitat.
- Consisteix en un equip territorial de **gestió de casos** (infirmers de salut mental, treballadors socials, educadors socials) que actua com a **referent** de les persones afectades en les seves relacions amb els serveis assistencials.
- Aquests equips realitzen un **acompanyament** de la persona per tal de:
 - Garantir la **vinculació** al serveis comunitaris.
 - Millorar l'**adherència al tractament**.
 - Fomentar l'**autonomia** i la **capacitat funcional** de la persona.
 - Incrementar la **qualitat de vida** i el **benestar** de la persona.



- S'amplien aquests serveis a la **població adolescent**, que donen cobertura al **100%** de la **població**, i s'estenen a **tot el territori de Catalunya**.
- Comporta l'increment de **175 nous professionals**, un 50% més que l'any 2015.
- Aquests equips atendran al voltant de **4.500 persones anualment**.

Bons resultats del Pla de suport individualitzat en salut mental i addiccions

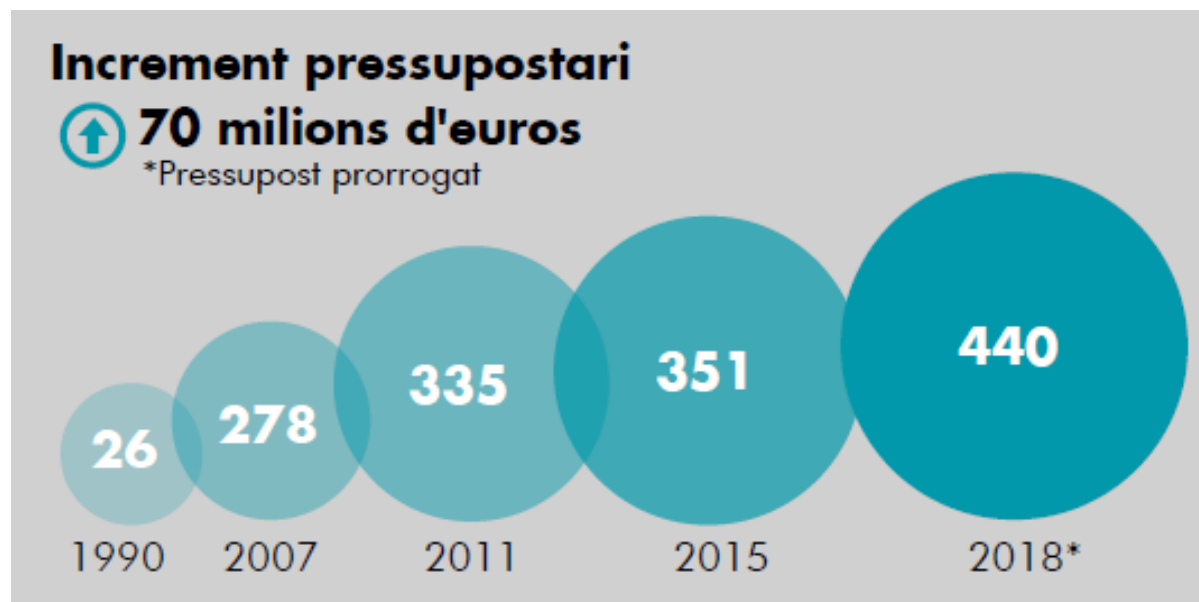
L'avaluació realitzada després de 10 anys de funcionament mostra:

- Un **55%** de **reducció** de les **hospitalitzacions**.
- Una **millora funcional** de les persones ateses, tant a nivell clínic com de funcionament social.
- Una **major utilització de recursos comunitaris**, especialment del serveis de rehabilitació comunitària.
- Una **millora de l'autonomia**, i reducció de la discapacitat associada al trastorn mental.
- Millor cobertura de **necessitats** de les persones.
- Un **80%** de les persones donades d'alta del programa es **vinculen al centre de salut mental**.

Principals xifres i actuacions prioritàries

El Departament de Salut realitza la inversió pressupostària en salut mental i addiccions més gran de la història

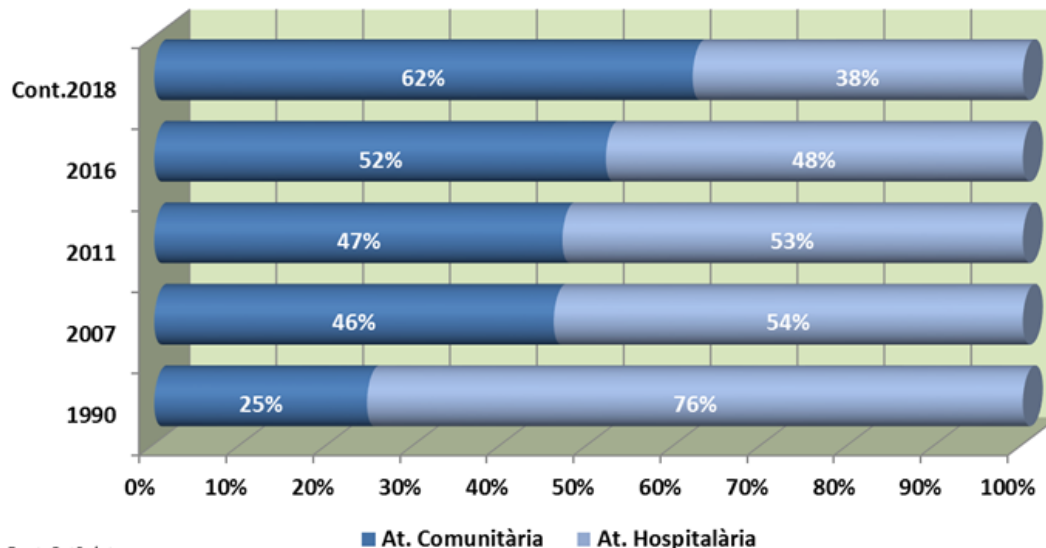
- La **priorització** de la **salut mental** i les **addiccions** s'ha traduït en una **injecció econòmica** **addicional de 70 M€** en el **pressupost 2017** del **Departament de Salut**.
- És l'**increment pressupostari** més gran de la història en l'àrea de la **salut mental**: el pressupost de salut mental és un **25% més** que l'any **2015**.
- En l'**assignació de recursos** als centres de salut mental i addiccions i drogodependències s'han prioritzat els territoris amb **majors desigualtats**, seguint l'indicador socioeconòmic elaborat per l'**AQuAS**.



Es prioritzen els serveis comunitaris, clau en la prevenció i abordatge dels problemes de salut mental i addiccions

- Catalunya no parteix de 0. El **desplegament** es va iniciar el **2007** però va quedar **aturat pels efectes de la crisi**.
- El **pressupost** reflecteix la tendència cap a la **priorització dels serveis comunitaris**.
- L'any **2018 ja s'ha assolit l'objectiu fixat per a l'any 2020** → fixava que un **60%** de pressupost anés destinat a l'**atenció comunitària** i un **40%** a l'**hospitalària**.
- Amb el nou model s'augmenta el **pressupost per habitant** destinat a serveis d'atenció comunitària, que passa de 22,6 €/habitant a 30 €/habitant.

Evolució del percentatge del pressupost destinat a l'atenció comunitària i hospitalària. CatSalut



Font: CatSalut

Resum de les principals accions realitzades per millorar l'atenció als problemes de salut mental i addiccions en l'àmbit comunitari



Reforçar els equips d'Atenció Primària de Catalunya amb professionals especialistes en salut mental

- 1 Millorant la promoció i prevenció en l'àmbit comunitari
- 2 Evitant la medicalització, reduint la prescripció de psicofàrmacs i incrementant l'atenció psicològica i psicoeducativa
- 3 Garantint l'atenció integral a la salut física i mental de les persones
- 4 Incrementant la detecció precoç dels trastorns mentals greus
- 5 Triplicant el nombre de professionals especialistes en salut mental que treballen conjuntament amb l'Atenció Primària, passant de 100 a 300



Enfocar els serveis especialitzats a la recuperació i inserció social de les persones amb trastorns mentals greus

- 1 Incrementant els serveis de rehabilitació comunitària
- 2 Augmentant en 175 els professionals dels equips que fan acompanyament dels pacients més greus i en situació més vulnerable
- 3 Estenent el programa d'atenció a la psicosi incipient per detectar i tractar de forma precoç els adolescents i joves
- 4 Potenciant l'atenció domiciliària

El nou model d'atenció comunitària, pioner a nivell internacional

- El **nou model** de salut mental i addiccions, **aprovat el març del 2017** i que té com a eix **la intervenció comunitària**, implica un canvi en l'atenció que situa **Catalunya** com a **model de referència** en l'àmbit internacional.
- El **desplegament** del model s'ha de realitzar de manera **progressiva**; ja s'ha iniciat, però calen 5-10 anys per avaluar el seu impacte.
- Amb el que es porta d'aplicació i desplegament ja s'han contractat més de **650 nous professionals especialistes en salut mental**.
- Aquest model s'ha construït de manera **participada**, amb el **Consell Assessor de Salut Mental i Addiccions** i amb la implicació de **professionals, clínics, famílies i moviment en primera persona**. Per fer efectiu el seu desplegament és clau el treball conjunt de tots els agents implicats.
- L'objectiu final és **millorar l'estat de salut de la població i afavorir la recuperació** de les persones afectades, i **la participació més activa** de les famílies i el **moviment en primera persona**.

Altres actuacions implementades en l'atenció a la salut mental i les addiccions

- Més serveis i programes de **prevenció i atenció** en infants i adolescents en **situació de vulnerabilitat**.
- Implantació a tot el territori del **Programa d'atenció a la psicosi incipient**, per detectar i tractar de forma precoç els adolescents i joves → som referents a nivell estatal.
- Més **dotació de professionals** per atendre persones amb **problemes d'addiccions**, especialment per atendre la **població jove**.
- Millor **atenció integral a l'autisme**, posant en marxa 4 unitats altament especialitzades.
- Desplegament d'experiències **d'hospitalització domiciliària**.
- Extensió d'iniciatives que permeten una **participació més activa en la presa de decisions** i un major **apoderament** de les **famílies** i del **moviment en primera persona**.
- Potenciació dels **programes interdepartamentals** (amb serveis socials, Educació, Treball, Justícia, etc.).



Generalitat de Catalunya
Departament de Salut

salutweb.gencat.cat
canalsalut.gencat.cat